

VOLKSPARTIJ VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE

Jaarverslag van de secretaris over het jaar 1973

Inleiding

In het jaarverslag over het jaar 1972 kon worden vermeld dat de zeer grote toeneming van het aantal kiezers het meest in het oog springende gebeuren van 1972 vormde. Een jaarverslag over 1973 kan niet anders beginnen dan met een verwijzing naar een explosieve leden groei. Op 5 januari werd een ledenwerfcampagne gestart die zou voortduren tot de jaarlijkse algemene vergadering op 13 april. De ledenwinst in die periode was zeer bevredigend: van 38.607 tot 43.939. De explosieve ledenwinst, om gezien het voortduren van de aanwas niet te spreken van een kettingreactie, kwam pas daarna. Het ledental was aan het einde van het verslagjaar gestegen tot 68.415, een toeneming in één jaar van 29.808 leden of 77.21 %.

a. Ledenwinst

Bij het starten van de ledenwerfcampagne werd als eerste doelgesteld het bereiken van een ledental dat overeenkwam met 5% van het aantal kiezers per 29 november 1972. Dat aantal kiezers beliep 1.068.375; zou - zoals voorheen als vuistregel voor onze partij gold - het ledental overeenkomen met 5%, dan zou het totaal aantal leden tot ten minste 53.419 moeten stijgen. Die mijlpaal werd bereikt in de zomer. Blijkens opiniepeilingen zou echter de kiezersaanhang intussen aanzienlijk groter zijn geworden. Percentages van om en nabij 20% werden gepeild. Later zelfs ruim 22%. Deze peilingen vonden steun in een gestage toeneming van het aantal leden met wederom een explosieve groei na Prinsjesdag. In een periode van vier weken hebben zich ongeveer 10.000 nieuwe leden aangemeld. De verwerking daarvan kostte zoveel tijd, dat niet meer nauwkeurig is na te gaan in welke weken zich de grootste aanwas voordeed.

b. Ledenbestand per 31 december 1973

Per 18 januari 1974 werden nog alle nieuwe leden die zich tot 1 januari 1974 telefonisch, schriftelijk of via de afdelingen hadden aangemeld in het ledenbestand - geadministreerd door de computer - opgenomen, zodat per 1 januari 1974 een exacte telling van het aantal leden bestaat. Vergelijken we de telling per 1 januari 1973, dan blijkt het ledenbestand in relatie tot het aantal kiezers per 29 november 1972 te zijn gestegen tot 6.40 % (1 januari 1973 3.61 %), dus ruim boven de vuistregel van 5%. Tijdens de Statenverkiezingen zal kunnen blijken of het kiezersaantal overeenkomt met het twintigvoud van het ledental, dan wel of het ledental relatief meer of minder is toegenomen dan het aantal kiezers.

c. Consolidatie

In het vorige jaarverslag werd opgemerkt dat het noodzakelijk was de kiezerswinst te consolideren. Een der pogingen daartoe was het weer in overeenstemming brengen van het ledental met het gestegen kiezersaantal. Geconstateerd kan worden dat van een zekere consolidatie in dit opzicht sprake was, vooral dank zij de talrijke spontane reacties van vele nieuwe leden. Een ander middel tot consolidatie is de versterking van de partij-organisatie. Het streven van het hoofdbestuur was te komen tot een situatie waarbij in elke gemeente een functionerende afdeling bestaat. In de + 845 gemeenten

per 31 december 1973 bestonden per die datum 479 afdelingen (+ 49). Een aantal afdelingen is in staat van oprichting. Dit betekent dat een groot aantal afdelingen haar activiteiten in meer dan één gemeente moet ontplooiën. Met name in de Zuid-Westhoek van Friesland, in Oostelijk West-Friesland, de Achterhoek, de Betuwe, Noord-Brabant, Zeeland en Limburg bestaat nog een aantal kleine afdelingen die een relatief groot gebied van meer gemeenten bestrijken moeten. Voorheen vond men daar geheel witte plekken op de V.V.D.-kaart. Die situatie is thans beëindigd. Met grote frequentie werden in de genoemde regio's - met name in Limburg, Zeeuws-Vlaanderen en Noord-Brabant-nieuwe afdelingen opgericht (zie ter zake de vermelding van de nieuw-opgerichte afdelingen onder het hoofd "Afdelingen"). Ook het streven van het hoofdbestuur te geraken tot een volledige indeling van de kamercentrales in ondercentrales - waarover later in dit verslag - is een onderdeel van de consolidatie-politiek, gericht op het behoud en de verdere uitbreiding van kiezers en leden.

Interne communicatie

Veel suggesties, in het verleden gedaan, om te komen tot een intensievere interne communicatie - het vernemen van de onder de leden levende meningen - konden niet worden uitgevoerd door geldgebrek. Het hoofdbestuur onderzoekt nu of de stijging der financiële middelen een begin van uitvoering der plannen rechtvaardigt.

In memoriam

H.la Gro, oud-lid van de gemeenteraad van Velsen; J.de Bos, penningmeester van de afdeling Zuid-Westhoek (Fr.); H.de Groot, penningmeester van de afdeling Huizen; J.M.F.A.van Dijk te Mont-sur-Rolle, Zwitserland, oud-lid van het dagelijks bestuur; F.W.A.Jansen, lid van verdienste en oud-secretaris van de afdeling Boskoop; A.van Geldermalsen, penningmeester van de afdeling Voorhout; J.H.Couzy, te Apeldoorn, oud-lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal; P.A.Zeven te Bloemendaal, lid van de commissie Volksgezondheid; P.J.Vromen, lid van de gemeenteraad van Hoogblokland; A.J.van Schooneveld, wethouder van Laren (N.H.); P.C.van Meurs, lid van de gemeenteraad van Beemster; F.J.Melzer te Breda, oud-lid van het hoofdbestuur, oud-wethouder van Breda, ere-voorzitter van de afdeling Breda; R.te Gussinklo te Raalte, oud-secretaris van de afdeling Winterswijk; mr.H.B.Wildt Meyboom, oud-wethouder van Bloemendaal; R.Th.J.le Cavelier, oud-lid van het dagelijks bestuur, ere-voorzitter van de afdeling Amsterdam, oud-fractievoorzitter van de gemeenteraad van Amsterdam; S.P.Bakker te Wieringerwerf, lid van de Landelijke Landbouwcommissie en bestuurslid van de afdeling Wieringermeer; mr.D.F.Went te Leeuwarden, lid van de Provinciale Staten van Friesland, lid van de Partijraad en van de Culturele Commissie.

Kabinetsformatie

Aan het einde van het verslagjaar, aldus het jaarverslag over 1972, was het einde van de kabinetsformatie, die een aanvang nam op 4 december, nog niet in zicht. Inderdaad, nog lang niet. Het

kabinet-Den Uyl werd beëdigd op 11 mei 1973, de 163ste dag van de formatie. De lijdensweg in vogelvlucht: de informatie van de heer Ruppert duurde tot 1 februari; mr. J.A.W. Burger werd toen tot formateur benoemd, met de opdracht een kabinet te vormen dat geacht kon worden in voldoende mate steun in de volksvertegenwoordiging te zullen ondervinden. Op 27 februari sprak de heer Burger met drs. J. Boersma over de vorming van een extra-parlementair kabinet, samengesteld uit tien leden van P.v.d.A., P.P.R. en D'66 en zes leden van K.V.P., A.R.P. en C.H.U. De heer Boersma toonde zich in beginsel niet afwijzend tot een zodanig kabinet toe te treden. Eenzelfde gesprek met eenzelfde resultaat voerde de heer Burger op 28 februari met prof. mr. W.F. de Gaay Fortman. Op 21 maart, drie weken later, kwam het tot een gesprek tussen Burger, Den Uyl en Andriessen. 30 Maart duurde de formatie 122 dagen, waarmee het record van 1956 was gebroken. Op 5 april gaf Burger zijn opdracht terug. 10 April benoemde H.M. de Koningin mr. A.A.M. van Agt en prof. dr. W. Albeda tot kabinetssinformateurs. Hun opdracht luidde: gezien de thans ontstane situatie, te onderzoeken op welke wijze op zo kort mogelijke termijn een kabinet kan worden gevormd, dat geacht kan worden in voldoende mate steun te ondervinden in de volksvertegenwoordiging. Op 13 april - Tweede Paasdag - de 145ste dag van de formatie - werden de heren Burger en Ruppert tot formateurs benoemd, met de opdracht een kabinet te vormen dat geacht kon worden in voldoende mate steun in de volksvertegenwoordiging te zullen ondervinden. Op 26 april liet de C.H.U. weten van het kabinet-Den Uyl geen deel te zullen uitmaken. Op 11 mei volgde de beëdiging: minister-president: drs. J.M. den Uyl, overige samenstelling: 6 P.v.d.A., 2 P.P.R., 1 D'66, 4 K.V.P., 2 A.R.P. Eerste optreden: het afleggen van de regeringsverklaring in de Tweede Kamer op 28 mei.

Wat gebeurde er met onze oud-bewindslieden?

De heer mr. drs. H. Langman, die, helaas slechts gedurende een jaar, op zo voortreffelijke wijze het departement van Economische Zaken beheerde, trok zich terug uit de politiek; hij had zich te voren al niet bereid verklaard een kandidatuur voor de Tweede Kamer in overweging te willen nemen met betrekking tot de op 29 november 1972 gehouden verkiezingen. De heren mr. W.J. Geertsema, minister van Binnenlandse Zaken, H.J. de Koster, minister van Defensie, mr. J.G. Rietkerk, staatssecretaris van Sociale Zaken, en H.J.L. Vonhoff, staatssecretaris van C.R.M., waren op 29 november 1972 in de Tweede Kamer gekozen. Zij konden ingevolge de bepalingen van de Grondwet hun minister- c.q. staatssecretariatschap nog drie maanden na hun beëdiging als Tweede Kamerlid continueren. Door dat tijdstip van beëdiging zo lang mogelijk uit te stellen hoopten zij niet vóór het einde van de kabinetsformatie voor een keuze gesteld te worden. Op 23 april echter liep voor de heren Rietkerk en Vonhoff de termijn af. Zij verkozen het lidmaatschap van de Tweede Kamer, en werden "op de meest eervolle wijze" als staatssecretaris ontslagen. De heren De Koster en Geertsema achtten het in het landsbelang het ministerschap te continueren en zagen zich mitsdien genoopt alsnog te bedanken - resp. op 1 en op 4 mei - als lid van de Tweede Kamer. Gebruik makende van de mogelijkheden die de Kieswet biedt, was echter voor beide bewindslieden de zekerheid van een terugkeer naar de Tweede Kamer geschapen, voor het geval het kabinet-Den Uyl er komen zou. De heer J.M. van de Ven te Venlo, die aanvankelijk

op 29 november in de Tweede Kamer werd gekozen doch deze benoeming om gezondheidsredenen niet kon aanvaarden, werd thans in de vacature-De Koster wederom benoemd. Met de mededeling deze benoeming niet te aanvaarden wachtte hij tot de kabinetsformatie was beëindigd. Op die wijze hield hij als het ware een plaats open, en wel voor de heer Geertsema, want de heer De Koster was intussen reeds in de vacature-Geertsema benoemd. Zo was onze fractie dan weer compleet, en kon zij zich aangorden voor de harde strijd tegen Den Uyl in het Catshuis. Reeds direct na de formatie, in mei en juni, werd daarmee een aanvang gemaakt in de vorm van een campagne van onze topsprekers in het gehele land. Gesteund wisten zij zich daarbij door een enorme toevloed van nieuwe leden, een toevloed die zich gedurende het gehele verslagjaar doorzette.

25 jaar V.V.D.

Op vrijdagavond 2 februari werd in het RAI-congrescentrum te Amsterdam op feestelijke wijze het 25-jarig bestaan van de partij - de V.V.D. werd opgericht op 24 januari 1948 - herdacht. Feestelijk; maar de ernstige noot ontbrak niet. De avond begon met toespraken door de partij-voorzitter, mevrouw Van Someren, en de fractie-voorzitters in Eerste en Tweede Kamer, de heren Van Riel en Wiegel. Een staande ovatie bracht vervolgens de stampvolle zaal aan haar eerste voorzitter, de heer mr. D. U. Stikker, tezamen met wijlen de heer Oud oprichter der partij, toen mevrouw Van Someren mededeelde dat het hoofdbestuur had besloten aan de jaarlijkse algemene vergadering, op 13 en 14 april te Assen te houden, het voorstel te doen de heer Stikker te benoemen tot erelid van de V.V.D.

Een door Fred Oster en Frans Murilloff verzorgd en door Willem Duys gepresenteerd programma van interviews met de heren Stikker, Toxopeus, C.H.F. Polak en de Amsterdamse affiche-plakker M. Heitbuurt, afgewisseld door muziek van het orkest van Eddy Christiani en door het optreden van de artist David Berglas, vormde de overgang tot een luisterrijk bal. De RAI was hiertoe omgetoverd in een waar feestpaleis, waar ook de niet-danslustigen alle mogelijkheid hadden zich op wat rustiger wijze te amuseren en waar de ouderen, waarvan er velen waren gekomen, herinneringen konden ophalen aan de oprichtingstijd.

Twee leden van het dagelijks bestuur dienen hier met name te worden genoemd. Het zijn de heren Lauxstermann en Vogely, die op zich hadden genomen het gehele feest te organiseren en voor te bereiden, en die daarvoor moeite noch tijd hadden gespaard. Zij konden met grote voldoening op hun inspanningen terugzien.

Vermelding verdient nog dat de afdeling Amsterdam des middags excursies had georganiseerd naar de haven, Schiphol, een diamantslijperij en het Tropenmuseum.

Afdelingen

Op 1 januari 1973 bedroeg het aantal afdelingen 430. Op 31 december waren dat er 479. Hieronder volgt een overzicht per kamercentrale.

kamercentrale 's-Hertogenbosch:

opgericht: Rosmalen, Veghel en Brunen.

kamercentrale Tilburg:

opgericht: Dongen, Halsteren, Hoge en Lage Zwaluwe / Moerdijk en Klundert.

kamercentrale Gelderland:

opgericht: Kesteren/Opheusden, Huissen, Gendringen, Wisch, Heteren, Zoelen, Lichtenvoorde, Nijkerk, Angerlo en Groenlo;
samen gevoegd: Laren en Lochem tot afdeling Lochem/Laren, wegens gemeentelijke herindeling.

kamercentrale Leiden:

opgericht: Rijnsburg, Ter Aar, Zoeterwoude en Driebruggen.

kamercentrale Dordrecht:

opgericht: Wateringen, Ameide en Streefkerk.

kamercentrale Den Helder:

opgericht: Nieuwe Niedorp, De Egmond, Ursem, Warmenhuizen, Hoogwoud/Opmeer, Wervershoof, Grootebroek/Bovenkarspel, Schoorl en Zaanstad, waarin aan het einde van het verslagjaar wegens gemeentelijke herindeling opgingen de afdelingen Assendelft, Koog/Zaandijk, Krommenie, Westzaan, Wormerveer en Zaandam.

kamercentrale Middelburg:

opgericht: Hulst/Hontenisse en Axel;

naamsverandering: Oost-Zeeuws-Vlaanderen in Terneuzen/Sas van Gent.

kamercentrale Utrecht:

opgericht: Cothen, Montfoort/Linschoten en Bunschoten/Spakenburg.

kamercentrale Leeuwarden:

opgericht: Lemmer.

kamercentrale Zwolle:

opgericht: Raalte/Heino, Losser, Bathmen, Borne, Nieuwleusen en IJsselham.

kamercentrale Groningen:

samen gevoegd: Beerta en Nieuw-Beerta tot afdeling Beerta.

kamercentrale Drenthe:

opgeheven: Schoonebeek.

kamercentrale Limburg:

opgeheven: Nijnstreek;

naamsverandering: Midden-Limburg in Roermond;

opgericht: Venray, Kerkrade, Heerlen, Weert, Geleen, Mook, Sittard, ENSU, Beek, Brunssum, Helden, Born, Grevenbicht en Nuth.

Van enkele dezer afdelingen moest ten tijde van het afsluiten van dit jaarverslag de officiële oprichtingsvergadering nog gehouden worden. Aangezien zij echter reeds in het computerbestand waren opgenomen, zijn zij in dit verslag vermeld.

Ondercentrales

Aan het einde van het verslagjaar was de indeling van het land in ondercentrales nagenoeg voltooid. Dit net van ondercentrales dient het gecoördineerd optreden van groepen van afdelingen te bevorderen. De snelle groei der partij maakt zulks noodzakelijk. Met name bij

het organiseren van spreekbeurten, het ontwikkelen van activiteiten tijdens verkiezingscampagnes en ledenwerfacties e.d. veroorzaakt het opereren van iedere afdeling afzonderlijk te veel verlies aan energie - om een actueel tijdsbeeld te gebruiken. Een overzicht van de ondercentrale-indeling zal t.z.t. in "Vrijheid en Democratie" worden gepubliceerd.

Kamercentrales

Wederom hadden enkele informele besprekingen plaats tussen een delegatie uit het dagelijks bestuur en de voorzitters der kamercentrales, en wel op 9 januari, 21 maart en 24 oktober.

Regionale propagandisten

De heren H.G.Roodhuyzen te 's-Gravenhage en Y.Groen te 's-Hertogenbosch zetten hun werkzaamheden in resp. de provincie Zuid-Holland en Noord-Brabant voort. De kamercentrale Gelderland kon vanaf 1 mei gebruik maken van de goede diensten van de heer J.H.de Vries te Tongeren, die veel activiteit ontwikkelde bij het oprichten en be-
leiden van de talrijke nieuwe afdelingen in deze provincie.

Kamerfracties

In de samenstelling van zowel Eerste als Tweede Kamerfractie kwam wijziging. De Eerste Kamerfractie zag haar lid dr.H.J.Witteveen eind augustus naar Washington vertrekken, alwaar hij het voorzitterschap van het Internationaal Monetair Fonds op zich nam. Zijn opvolger in de Eerste Kamer werd mr.G.A.W.C. baron van Hemert tot Dingshof, burgemeester van Maarn. De Tweede Kamerfractie verloor de heren Rietkerk en Geertsema. De heer Rietkerk legde op 1 september zijn Kamerlidmaatschap neer en keerde terug naar het Verbond van Nederlandse Ondernemingen, alwaar hij werkzaam was vóór de politiek hem riep. Zijn opvolgster in de Tweede Kamer was mevrouw drs.N.J.Ginjaar-Maas te Rijswijk (Z.H.). Op 16 november werd de heer Geertsema benoemd tot Commissaris der Koningin in de provincie Gelderland. In zijn plaats deed intrede in onze fractie de heer A.J.Evenhuis te Meppel, lid van het hoofdbestuur.

Twee heuglijke feiten, onze Tweede Kamerfractie betreffende, dienen nog vermeld te worden: op 13 maart werd de heer Berkhouwer verkozen tot voorzitter van het Europees Parlement; en op 1 juni trad de fractieleider, de heer Wiegel, te Hoogeveen in het huwelijk met mejuffrouw Jacqueline Frederiks. Zéér velen in en buiten de partij waren daarvan getuige!

Algemeen secretariaat

In de leemte, ontstaan door het overlijden op 19 januari 1971 van de organisator/propagandist de heer L.van Vlaardingen was nog steeds niet voorzien. In de loop van de zomer kon het hoofdbestuur echter met ingang van 1 oktober tot staffunctionaris voor de organisatie benoemen de heer T.ten Bruggencate te Zoetermeer.

De snelle groei der partij maakte een - voorzichtige - uitbreiding van het secretariaat noodzakelijk. Bij het betrekken van het Thorbeckehuis had een telefooninstallatie met een maximum van vier lijnen adequaat geleken. Al spoedig bleek dat velen die het secretariaat telefonisch trachtten te bereiken bij voortdurende ingesprek-signaal kregen. Medio 1973 werd dan ook besloten over

te gaan op een nieuwe installatie: een automaat met acht lijnen. Dit hield tevens een wijziging van het telefoonnummer in. Op 19 december, de dag van onze vierde en laatste televisie-uitzending in het verslagjaar, werd de nieuwe installatie in gebruik genomen, en kon het nieuwe telefoonnummer: 070 - 61.41.21 op het scherm worden vertoond.

Centrale ledenadministratie

Deze afdeling van het secretariaat kreeg het in 1973 wel bijzonder zwaar te verduren. Met enorme sprongen vloog het ledental omhoog. Enkele peildata:

1 januari	-	38.607
7 maart	--	41.851
13 april	--	43.939
3 mei	-	45.205
1 juni	-	50.000
11 juli	-	51.621
18 september	-	52.700
29 september	-	60.000
8 oktober	-	62.000
12 december	-	65.043
31 december	-	68.415

Ontzagwekkend was de ledenwinst telkenmale na onze televisie-uitzendingen, op resp. 17 januari, 18 april, 19 september en 19 december. Pieken gaven verder de dagen rondom de totstandkoming van het kabinet-Den Uyl, en de dagen na Prinsjesdag. Beide perioden vielen samen met een televisie-uitzending - op 18 april en op 19 september -. Letterlijk duizenden en duizenden meldden zich aan, telefonisch of schriftelijk, rechtstreeks bij het algemeen secretariaat of bij de afdelingen overal in den lande. De stroom was op het secretariaat niet meer te verwerken. Er ontstond achterstand; ander werk moest blijven liggen. Hulpkrachten werden ingeschakeld. De afdelingen Den Haag en Wassenaar komt hier een woord van dank toe voor verleende bijstand. Niettemin bleven klachten van nieuwe leden die zich spontaan hadden aangemeld en langere tijd "niets hoorden" niet uit, al toonden zij na explicatie begrip. Gelukkig kan vermeld worden dat ondanks het feit dat de laatste televisie-uitzending vlak voor de jaarwisseling viel van een grote achterstand op 31 december niet meer gesproken kan worden. De computer-afslag van 18 januari 1974, die bepalend is voor het stemmental der afdelingen in het komende jaar is geheel "bij", slechts enkele adreswijzigingen konden nog niet worden verwerkt. In bijlage dezes is het overzicht van het ledenbestand per januari 1974 opgenomen, met vergelijkende cijfers en percentages.

Aan de centrale contributie-inning deden in 1972 72 afdelingen niet mede. In 1973 waren dat er nog slechts 22. Ofschoon deze afdelingen merendeels getrouw hun verplichtingen nakwamen, veroorzaakt deze afwijking van de algemene regel extra kosten, en maakt zij de administratie onnodig ingewikkeld. Het hoofdbestuur bereidde in het verslagjaar dan ook een voorstel aan de algemene vergadering 1974 voor ten einde de statutaire mogelijkheid voor de afdelingen zelve de contributie te innen per 1 januari 1975 weg te nemen. De centrale contributie-inning bleek overigens, ondanks nog tal van onvolkomenheden, goed te functioneren. Ruim 95% der contributies

kwam binnen. Evenals in 1972 werden in november rond 3000 leden wegens wanbetaling afgeboekt. Bij het afsluiten van dit verslag bleek een zeshonderdtal hunner inmiddels aan de afdeling waartoe zij behoorden te hebben betaald, zodat zij weer konden worden opgevoerd.

"Vrijheid en Democratie"

De redactie van ons veertiendaags partij-orgaan zag in de loop van 1973 twee harer van ouds getrouwe medeleden hun functie neerleggen.

Op 1 januari trad de heer G. Stempher om gezondheidsredenen als lid van de redactie af. De heer Stempher maakte reeds deel uit van de redactie van het weekblad "Vrij" van de Partij van de Vrijheid; vele jaren vervulde hij het redactie-secretariaat van "Vrijheid en Democratie". Ook na zijn aftreden als zodanig verzorgde hij als "gewoon" redactie-lid tal van artikelen voor het blad, met name op sociaal-economisch gebied.

Per 1 oktober legde de heer A.W. Abspoel zijn lidmaatschap van de redactie neer. Hij had zijn sporen wel verdiend! Veertig jaar lang maakte hij deel uit van de redactie van het partij-orgaan der opeenvolgende liberale partijen - De Vrijheidsbond (hij behoort tot de oprichters van het Liberale Weekblad) - de Liberale Staatspartij - de Partij van de Vrijheid - de V.V.D. Gedurende tal van jaren vervulde hij het hoofdredacteurschap. De laatste jaren fungeerde hij als waarnemend hoofdredacteur van "Vrijheid en Democratie"; als zodanig werd hij opgevolgd door de heer B.V. Voskuil. De zeer grote diensten, door de heer Abspoel aan de liberale zaak bewezen, vonden hun erkenning in zijn benoeming door de buitengewone algemene vergadering op 24 november - waarover straks meer - tot erelid der partij.

Jaarlijkse algemene vergadering

De groei der partij kwam duidelijk tot uiting in de jaarlijkse algemene vergadering, op vrijdag 13 en zaterdag 14 april, in Bellevue te Assen gehouden. De opkomst was groot; de zaal te klein. Voor het eerst begon de vergadering reeds op vrijdagmiddag in plaats van des avonds; de steeds nijpender wordende tijdnoed, waarin men de vorige jaren was geraakt, had tot deze proef aanleiding gegeven. thans gevolgde procedure bleek uitstekend te voldoen. De vrijdagmiddag, door de burgemeester van Assen, de heer G. Grolleman, als zeer belangstellend gast bijgewoond, kon geheel worden besteed aan de behandeling van huishoudelijke zaken. De jaarverslagen van secretaris en penningmeester werden vastgesteld, het beleid van het hoofdbestuur en van de redactie van "Vrijheid en Democratie" werd besproken. Voorstellen van afdelingen en hoofdbestuur vormden onderwerp van bespreking. Verworpen werd een voorstel van de afdeling Beverwijk om iedere afdeling te verplichten ten minste evenveel afgevaardigden naar de algemene vergadering te zenden als er stemmen uit te brengen zijn, en een voorstel van de afdeling Groningen tot contributieverlaging voor studerende in de ruimste zin des woords. Aan een voorstel van de afdeling Deventer om ruime informatie te geven over de kandidaten voor vertegenwoordigende lichamen en aan voorstellen van de afdelingen Utrecht en Velsen tot het verschaffen van meer informatie en documentatie, zal zoveel als mogelijk is worden tegemoetgekomen. Aan een motie van de afdeling Weststelling-

werf, waarin werd aangedrongen op meer informatie in "Vrijheid en Democratie" over het werk der partij-commissies bleek geen behoefte te bestaan.

Een voorstel van het hoofdbestuur ten slotte, dat de afdelingen en kamercentrales verplichtte tot afname van twee nieuw uit te geven losbladige jaarboekjes, met verplicht abonnement op de daarop periodiek uit te geven wijzigingsbladen, werd aangenomen.

De vrijdagavond werd geopend met een toespraak door de partij-voorzitter, die tal van gasten welkom kon heten: de heer Stikker, het erelid de heer Dettmeijer, de ministers Geertsema, De Koster en Langman, de staatssecretarissen Rietkerk en Vonhoff, oud-staatssecretaris Keyzer, de heer R.C.Cop, afgevaardigde van de Belgische Partij voor Vrijheid en Vooruitgang en het Liberaal Vlaams Verbond, en vertegenwoordigers van J.O.V.D. en L.S.V.N.

Vervolgens hield de heer Wiegel, voorzitter der Tweede Kamerfractie, zijn politieke rede, die geheel was afgestemd op de nog in volle gang zijnde kabinetsformatie. Ofschoon hierna belangrijke agenda-punten wachtten, was er toch tijd voor een feestelijk intermezzo. De voorzitter van de afdeling Assen bood mevrouw Van Someren een beeld van Bartje aan, als herinnering aan deze vergadering; het beeld kreeg een ereplaats in de vergaderzaal van het Thorbeckehuis. En de tweede ondergetekende vielen woorden van hartelijke waardering ten deel in verband met het feit dat zij 25 jaar lang het wel en wee van de V.V.D. op de voet had gevolgd. Zij schrijft dit verslag met de gouden vulpen met inscriptie die het hoofdbestuur haar schonk, en waarmee zij intussen reeds vele vergaderingen notuleerde, en van talloze telefoongesprekken notities maakte; en de albasten sigarettendoos en tafelaansteker, die zij respectievelijk van de Vereniging van Staten- en Raadsleden en van haar medewerkers en medewerkers van het algemeen secretariaat mocht ontvangen, behoren tot haar dagelijkse attributen in het onvolprezen Thorbeckehuis. Een prachtige herinnering aan het bereiken van deze mijlpaal op de meest enthousiaste en drukbezochte algemene vergadering die zij ooit meemaakte zal haar voorgoed bijblijven.

Na dit intermezzo werd tot de agenda teruggekeerd, maar, vóór de ernstige zaken aan de orde kwamen, wachtte nog een feestelijk punt: de benoeming van de heer Stikker tot erelid der partij, reeds door de voorzitter aangekondigd tijdens de viering van het 25-jarig bestaan op 2 februari, maar thans bekrachtigd. Toen het applaus was weggestorven kon de voorzitter overgaan tot de vaststelling van de behandelingsprocedure van het Liberaal Manifest; het voorstel van het hoofdbestuur werd, geamendeerd, aanvaard.

Hetzelfde gold voor een ontwerp-resolutie van het hoofdbestuur inzake partijstructuur. De inhoud daarvan luidt als volgt:

"De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, op 13 en 14 april 1973 in algemene vergadering bijeen:

a. van oordeel dat de partij-politieke structuur in Nederland is verouderd;

b. spreekt de wens uit dat op grond van werkelijke politieke scheidslijnen partijen of partij-groepen tot stand komen, waarvan redelijkerwijs mag worden aangenomen dat daaruit steeds een parlementaire meerderheid kan worden gevormd waarin een in overeenstemming met de wens van die meerderheid optredend kabinet zijn vertrouwensbasis vindt;

c. wendt zich tot alle Nederlanders die van oordeel zijn dat de beginselen van vrijheid, verantwoordelijkheid, verdraagzaamheid en

sociale gerechtigheid de grondslag behoren te zijn van onze samenleving, om naar de geest van het Liberaal Manifest met leden van de V.V.D. te overleggen over de zo noodzakelijke hervorming van ons partijstelsel;

d. spreekt haar uitdrukkelijke bereidheid uit aan deze activiteiten medewerking te verlenen;

e. draagt het hoofdbestuur op al het mogelijke te doen voor het tot stand brengen van het onder punt c bedoelde overleg."

Nadat de aanwezigen nog lang bijeen waren gebleven in gezellig samenzijn, verzorgd door de afdeling Assen, kwam zaterdagochtend de bestuursverkiezing aan de orde. Zonder stemming werden herbenoemd de algemeen secretaris, de heer mr. F. Korthals Altes, en het lid van het dagelijks bestuur, de heer P. Ch. Vogely, secretaris voor de organisatie, beiden aan de beurt van periodieke aftreding. Eveneens zonder stemming werden herbenoemd de aan de beurt van periodieke aftreding zijnde leden van het hoofdbestuur mevrouw mr. M. N. W. Dettmeijer-Labberton en de heren Sch. Overwater, mr. J. M. Bast en J. H. G. Goeman Borgesius, resp. zitting hebbende voor de Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D., de rijkskieskring Dordrecht, de rijkskieskring Amsterdam en de rijkskieskring Groningen. Zonder stemming nieuw gekozen werden voor de rijkskieskring Rotterdam de heer ir. J. M. van Rossem in de plaats van de heer J. W. Verbeek, die niet herkiesbaar was; voor de rijkskieskring Den Helder de heer G. E. Ris in de plaats van de heer drs. W. van der Kolk, die had bedankt; voor de rijkskieskring Utrecht de heer drs. Z. W. van Wulfften Palthe in de plaats van drs. B. C. van Randwijk, die zich om gezondheidsredenen niet herkiesbaar had gesteld; en voor de rijkskieskring Maastricht de heer drs. F. M. Fey in de plaats van drs. A. P. Z. van der Houwen, die was verhuisd naar een buiten deze kieskring gelegen woonplaats.

Vervolgens maakte de voorzitter de prijswinnaars bekend van de in januari gestarte ledenwerfactie. Procentueel het meest vooruitgegaan bleek de afdeling Heemskerk; in het "individuele klassement" gingen de prijzen naar mevrouw Kombrink te Hoogeveen en de heer Fey te Melick. Door een misverstand bleek later het absolute record te zijn gevestigd door de heer R. Tj. Bezaan te Amersfoort, die tussen 5 januari en 13 april 103 nieuwe leden wierf. Een speciale vermelding in ons partij-orgaan viel hem ten deel.

Voals gebruikelijk werd de zaterdag verder gewijd aan de bespreking van het beleid der Kamerfracties.

Buitengewone algemene vergadering

Ter uitvoering van het door de algemene vergadering aangenomen besluit inzake de behandelingsprocedure van het Liberaal Manifest werd op zaterdag 24 november een buitengewone algemene vergadering belegd in Het Turfschip te Breda.

Daar kwamen aan de orde stellingen, voorbereid en verdedigd door de stuurgroep Liberaal Manifest, betrekking hebbende op onderwijs, milieubeheer, rechtsstaat en democratie, en bestuurlijke organisatie. Amendering was niet mogelijk; de stellingen konden aanvaard of verworpen worden. Na ampele discussie werden de stellingen voor het overgrote deel aanvaard. Wel amendeerbaar was een resolutie over inkomenspolitiek, ontleend aan een nota van de Tweede Kamerfractie over dit onderwerp, en als tweede punt op de agenda geplaatst. De resolutie werd op een aantal punten gewijzigd, terwijl machtiging

werd verleend tot het aanbrengen van redactionele herzieningen. Ook deze vergadering bracht een feestelijk intermezzo: de benoeming van de heer A.W.Abspool tot erelid der partij.

Dagelijks en hoofdbestuur

Het hoofdbestuur kwam in 1973 tienmaal bijeen, en wel op 5 en 21 februari, 12 maart, 9 april, 14 mei, 18 juni, 10 september, 8 oktober, 12 november en 10 december.

Het dagelijks bestuur vergaderde daarnaast nog op 2 en 30 maart, 3 april, 3 mei, 14 juni, 6 juli, 4 oktober, 5 november en 6 december. In oktober legde de heer J.M.Hoffmann in verband met een verzwaring van zijn werkzaamheden zijn hoofdbestuurslidmaatschap neer. De kamercentrale Haarlem wees voor de periode tot de jaarvergadering 1974 als waarnemer aan de secretaris dezer kamercentrale, de heer P.M.van Drooge te Heemstede.

Partijraad

De partijraad kwam bijeen op zaterdag 29 september, ter bespreking van de politieke toestand. In een resolutie werd vertrouwen in het beleid van de Tweede Kamerfractie uitgesproken.

Commissies

Commissie Bijstandswet

Deze commissie werd opgeheven. De leden ervan namen echter allen zitting in de werkgroep Sociale Aangelegenheden, een nieuw onderdeel van de Sociaal-Economische Commissie.

Commissie Buitenland

De commissie Buitenland vergaderde tweemaal. Teleurgesteld over het feit dat de Kamerleden zelden in de gelegenheid waren de vergaderingen bij te wonen, stelden de commissieleden het hoofdbestuur voor om van de Buitenlandse Commissie een "slapende" commissie te maken. De bedoeling was om alleen bijeen te komen op verzoek van de Kamerleden. Het hoofdbestuur hield dit voorstel in beraad.

Commissie Culturele Zaken

De commissie Culturele Zaken vergaderde zesmaal. Naast het bespreken van actuele onderwerpen wijdde de commissie zich aan het opstellen van een reactie op de discussie-nota Kunstbeleid van het ministerie van C.R.M. en aan het formuleren van punten voor het gemeenteprogram. Op 29 november vergaderde de Culturele Commissie in het Haagse Gemeentemuseum, waar de Pompei-tentoonstelling werd bezichtigd.

Defensie-Commissie

De Defensie-commissie vergaderde tienmaal. Om tot een efficiënter opzet te komen diende men bij het hoofdbestuur een voorstel tot reorganisatie van de commissie in. Dit hield in dat de commissie zou worden opgesplitst in een groep kernleden, die alle vergaderingen bijwonen, en "stand-by" leden, die alleen die vergaderingen bijwonen waarin een onderwerp waarin zij gespecialiseerd zijn aan de orde komt. Het hoofdbestuur ging hiermee gaarne accoord. Uiteraard kwamen de vele defensie-problemen van het afgelopen jaar in de commissie uitvoerig aan de orde. Daarnaast werd verder gewerkt aan een defensie-nota, en werd gesproken met een vertegenwoordiger van de

Algemene Vereniging Nederlandse Militairen.

Commissie kandidaatstellingsprocedure Eerste Kamer.

Naar aanleiding van een voorstel van de afdeling Amsterdam op de algemene vergadering 1972 tot wijziging van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Eerste Kamer, benoemde het hoofdbestuur een speciale commissie, die zich over dit onderwerp zou buigen. In deze commissie namen zitting mevrouw mr. J. M. Corver-van Haften, mejuffrouw mr. A. Kappeyne van de Coppello, mr. W. G. Belinfante, ir. H. Makkreel, prof. dr. G. H. Scholten, jhr. mr. G. O. J. van Tets en dr. P. G. van de Vliet. De heer van de Vliet werd bereid gevonden het voorzitterschap op zich te nemen. De commissie ontving een tweeledige opdracht, t.w.:

- a) na te gaan of het wenselijk is, zolang de Grondwet en de Kieswet niet gewijzigd zijn, het reglement van de V.V.D. inzake de kandidaatstelling voor leden der Eerste Kamer te wijzigen, en zo ja, op welke wijze;
- b) een partij-standpunt voor te bereiden omtrent de meest wenselijke wijze van verkiezing van de leden der Eerste Kamer, waarbij de Grondwet en de Kieswet niet als vaststaand gegeven worden beschouwd.

In haar eerste vergadering, op 15 maart 1973, voegde de commissie hier zelf een derde punt aan toe. Men wilde namelijk nagaan of het mogelijk was om te voorkomen, dat door eigenmachtig optreden van Statenleden zetels zouden worden verspeeld. Al in de eerste vergadering bleek de commissie unaniem van mening, dat een grotere inbreng van de partij in de kandidaatstelling gewenst was, dan met het huidige reglement mogelijk was. Na bestudering van de reglementen van de belangrijkste politieke partijen werd een concept-reglement ontworpen, dat op veel punten overeenkomst vertoonde met het reglement op de kandidaatstelling voor de Tweede Kamer. Dit concept werd op 3 oktober aan het hoofdbestuur aangeboden. De commissie vergaderde in 1973 vijfmaal.

Landelijke Landbouwcommissie

De Landbouwcommissie kwam tweemaal bijeen, o.m. ter bespreking van de begroting.

Landelijke Middenstandscommissie

De Landelijke Middenstandscommissie vergaderde vijfmaal. Besproken werden actuele onderwerpen, zoals het Centraal Accoord en de perifere winkelvestigingen.

Commissie Milieuhygiëne

De commissie Milieuhygiëne vergaderde zevenmaal. Daarnaast werd, op 5 februari, een excursie gemaakt naar de kerncentrale te Dode-waard. De commissie besprak de begrotingen (1972 en 1973) van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, werkte verder aan een nota over de auto en rondde het rapport naar aanleiding van de Milieudag in 1972 af. Dit rapport zal nog worden besproken met diegenen die op de genoemde dag aan de discussies hebben deelgenomen. Voorts nam de commissie Milieuhygiëne het initiatief tot een vergadering met de milieu-specialisten uit de V.V.D.-fracties in Provinciale Staten. Zowel de Statenleden als de commissie waren enthousiast over dit contact. Besloten werd dit soort vergaderingen vaker te houden.

Commissie Noorden des Lands

Vóór het debat in de Kamer over het Noorden des lands kwam de gelijknamige partij-commissie nog eenmaal bijeen om met de Kamerleden de recente ontwikkelingen te bespreken.

Landelijke Onderwijscommissie

Ook de Onderwijscommissie werkt aan een reorganisatie-plan. De bedoeling is hier om tot een regionale splitsing te komen. Het voorstel hiertoe is echter nog niet afgerond. De commissie vergaderde zesmaal, o.a. over de nota-basisonderwijs en een rapport over de middenschool.

Landelijke Propagandacommissie (LPC)

Nieuwe Kiezers Werkgroep (NKW)

Public Relations Werkgroep (PRW)

Media Advies Commissie (MAC)

De Propagandacommissie kwam zesmaal bijeen. Eenmaal werd tezamen met de NKW vergaderd. Bij deze gelegenheid hield dr. F.A. Hoogendijk een inleiding over politieke propaganda. De overige vergaderingen waren vooral gewijd aan de continue propaganda, en aan het ontwerpen van de campagne voor de komende verkiezingen.

De NKW vergaderde eveneens zesmaal. Besloten werd de werkgroep op te splitsen in een aantal kleine werkgroepen die zich zouden wijden aan a) werkende jongeren; b) scholieren en studenten; c) plaatselijke problematiek. De laatste groep wil aan sprekers informatie verschaffen over de problematiek van de plaats waar zij een sprekerbeurt zullen vervullen.

De PRW werd bij besluit van het hoofdbestuur op 21 februari opgeheven. Omdat gebleken was dat de grootste inbreng in de PRW kwam van de media-vertegenwoordigers, werd besloten tot instelling van een Media Advies Commissie. Deze kwam voor het eerst bijeen op 15 november.

Sociaal-Economische Commissie

De SEC kwam plenair slechts eenmaal bijeen voor de traditionele bespreking van de Miljoenen-nota. Veel activiteit werd echter ontwikkeld in de werkgroepen. De Centrale Werkgroep vergaderde in het najaar frequent over de financieel-economische situatie. De werkgroep Woningbouw en Huurbeleid begon met het opstellen van een rapport. De nieuwe werkgroep Sociale Aangelegenheden, waarin werden opgenomen de leden van de voormalige commissie Bijstandswet, besprak o.m. intensief de wenselijkheid van het invoeren van een minimum inkomen, en de mogelijkheid van alternatieven voor de kinderbijslag.

Commissie Verkeer en Vervoer

De CVV kwam viermaal bijeen. De werkzaamheden aan een nota over een geïntegreerd verkeers- en vervoerbeleid werden voortgezet.

Commissie Volksgezondheid

De commissie Volksgezondheid kwam zesmaal bijeen. Zowel plenair als in werkgroepen werd gesproken over de gezondheidszorg in de eerste lijn, over de structuur van de ziektekostenverzekering en over het bevolkingsvraagstuk.

de commissie van Beroep, de Grondwetcommissie en de Sportcommissie kwamen in het verslagjaar niet bijeen.

In 1972 besloot het hoofdbestuur om ter bevordering van de doorstroming in de partij-commissies na iedere Tweede Kamerverkiezing te bezien of de samenstelling dezer commissies wijziging zou behoeven. Ter uitvoering van dit besluit werd na de kabinetsformatie door het hoofdbestuur een brief aan de voorzitters der commissies gezonden. Intussen is door de afdeling Rotterdam aan de algemene vergadering 1974 een voorstel gedaan de doorstroming in de commissies reglementair vast te leggen. Het hoofdbestuur heeft hierop positief geadviseerd.

radio- en televisiezendtijd

Vier televisie-uitzendingen bracht het jaar 1973, en deze vier uitzendingen brachten ons vele duizenden nieuwe leden. De formule was steeds dezelfde: korte toespraken door de partij-voorzitter en de voorzitter der Tweede Kamerfractie, afgewisseld met korte interviews door de secretaris voor de voorlichting, het lid van het dagelijks bestuur, de heer dr. R.W. de Korte, met middenstanders, werkende vrouwen, soldaten, huisvrouwen etcetera. Tijdens de uitzendingen werd steeds enige malen het telefoonnummer van het algemeen secretariaat en het antwoordnummer 1877 (geen postzegel!) geprojecteerd. De eerste en tweede uitzending, op 17 januari en 13 april, brachten elk een duizend nieuwe leden aan. De derde, op 19 september, de dag na Prinsjesdag, zesduizend. De laatste, op 19 december, wederom circa duizend. De zesduizend van 19 september werden natuurlijk niet allen op de avond zelve genoteerd. Het was alleen al om technische redenen niet mogelijk: de telefooncentrale in Den Haag raakte gestoord omdat te velen ons tegelijk wilden. Een storing die zich volgens mededeling van de Telefoondienst alleen voordoet als 10.000 abonnees tegelijk hetzelfde nummer draaien. De telefonische aanmeldingen gingen dagen nadien over alle vier lijnen door. Dit veroorzaakte stagnatie in het werk van het secretariaat, een stagnatie die ondanks de hulp van vrijwillige krachten hoofdbrekers gaf. In onze radio-uitzendingen werd later in het jaar ons telefoonnummer genoemd. Het effect hiervan was echter nauwelijks merkbaar.

Brochures en publicaties

In januari werd een ledenwervingsfolder ter beschikking van de afdelingen gesteld. Bovendien verscheen in het begin van het jaar een brochure met tal van gegevens over de partij - het z.g. "Kampje" - die goede diensten bewees bij de informatie van de nieuwe leden en van hen die om inlichtingen vroegen. In het nummer van 23 november van "Vrijheid en Democratie" werd in hetatern opgenomen een brochure, getiteld "VVD NU", die eveneens een stuk documentatie over de V.V.D. bevatte. Deze brochure werd ook afzonderlijk verkrijgbaar gesteld.

Diverse partij-activiteiten

Ledenwerfactie

Deze startte op 5 januari en werd - theoretisch - afgesloten op 13 april. De ledenwerfactie zette zich echter in feite het gehele jaar voort, door de afdelingen op eigen initiatief, door het

hoofdbestuur via advertenties, radio en televisie. De resultaten publiceerden wij reeds eerder in dit verslag.

Regionale kadercursussen

In het voorjaar werden wederom regionale kadercursussen gehouden, in negen combinaties van kamercentrales, telkens op drie zaterdagen. De nadruk lag op instructies voor het optreden in het openbaar. Als inleiders hadden zich beschikbaar gesteld de heren H.L.Zuidema, H.H.Jacobse, L.Rhijnsburger en H.F.Heijmans.

Enquête kamercentrales Gelderland en Zwolle

De resultaten van een door bovengenoemde kamercentrales onder de leden gehouden enquête over vragen betreffende het milieu, onderwijs, sociale verzekering, buitenlandse politiek en ontwikkelingshulp, defensie, overheidsuitgaven en collectieve voorzieningen, landbouw, woningbouw en huurbeleid, gewestvorming, interne werking van de partij, partijvorming, en presentatie van het beleid naar buiten werden gepubliceerd in het nummer van 8 juni van "Vrijheid en Democratie".

Najaarstournee Wiegel

In de maanden oktober, november en december maakte onze fractieleider in de Tweede Kamer weer een tournee langs de kamercentrales, die daarvoor combinaties hadden gevormd. Stampvolle zalen waren zijn deel; vele nieuwe leden het onze.

Tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen

Tweemaal hadden tussentijdse raadsverkiezingen plaats in verband met grenswijziging van de betrokken gemeenten. De Zaanstreek ging voorop, op 17 oktober. De gemeenten Assendelft, Koog a/d Zaan, Krommenie, Westzaan, Wormerveer, Zaandam en Zaandijk werden daar bijeengevoegd tot één gemeente Zaanstad. De resultaten voor onze partij waren in dit rode bolwerk zeer goed. Vergeleken met de Kamerverkiezingen van 1972 kwam de V.V.D. van 11.5% op 14.7% (landelijk gemiddelde op 29 november 1972: 14.4%).

Op 21 november was Amersfoort aan de beurt. Hier kwamen wij van 17.8% op 23.79%. Alleszins reden om de Statenverkiezingen van 1974 met vertrouwen tegemoet te zien!

Zowel in de Zaanstreek als in Amersfoort hebben onze plaatselijke afdelingen zich bijzonder veel moeite gegeven deze belangrijke verkiezingen tot een succes te maken. Hun moeite werd beloond, maar door het hoofdbestuur mag hier wel speciaal hulde worden gebracht aan de bestuursleden en raadskandidaten, die zich voor deze verkiezingen geheel hebben ingezet. Vooral de samenwerking in de nieuwe afdeling Zaanstad stelde hoge eisen aan de betrokkenen.

Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D.

Onder leiding van haar actieve voorzitter, mevrouw mr.M.N.W.Dettmeijer-Labberton, gaf de Stichting er ook in dit verslagjaar weer blijk van een levende organisatie te zijn. Behalve de provinciale en regionale bijeenkomsten verdienen vermelding de Landdag op 11 mei te Utrecht, waar de heer Wiegel het startsein voor de oppositie gaf, en waar vervolgens het openbaar vervoer werd belicht, en de drukbezochte najaarsconferentie op 19 en 20 oktober in Lunteren.

Liberale Internationale

Het jaarlijks congres, dat in 1973 van 28 tot 30 september in Luxemburg werd gehouden, werd zoals gebruikelijk bijgewoond door een delegatie uit de groep Nederland. Het hoofdbestuur werd vertegenwoordigd door de ondervoorzitter, de heer mr.H.P.Talsma. Hetzelfde gold voor de vergaderingen van de Executive.

Vereniging van Staten- en Raadsleden

Ook de Vereniging, onder leiding van haar voorzitter, mevrouw H.J.Schlemper-van Gijn, ontwikkelde veel activiteit. Met het oog op de komende raadsverkiezingen werd op 14 mei een commissie, onder voorzitterschap van de heer mr.J.Drijber, burgemeester van Zwolle, ter voorbereiding van het gemeenteprogram 1974 geïnstalleerd. Deze commissie legde haar voorstellen voor aan het jaarlijks congres der Vereniging, dat op 9 en 10 november in "De Blijde Werelt" te Lunteren werd gehouden. Het ontwerp-gemeenteprogram werd daar, onder voorbehoud van nog aan te brengen reactionele wijzigingen, zaterdag 10 november vastgesteld. Vrijdagavond 9 november werd door de heer Wiegel een inleiding gehouden over het belang van de komende Statenverkiezingen. De jaarvergadering vond plaats op zaterdagochtend 10 november.

Het bestuur der Vereniging organiseerde op 13 april een bijeenkomst met de voorzitters der Statenfracties ten einde de wenselijkheid van de opstelling van een landelijk provincieprogramma te bespreken. In overleg met de Statenfracties stelde het bestuur vervolgens een aantal richtlijnen op met betrekking tot de provincieprogramma's voor de Statenverkiezingen 1974; deze richtlijnen - een uitwerking van punten uit het beginselprogramma in relatie tot de actuele provinciale problematiek - werden afgedrukt in het nummer van 12 oktober van "Vrijheid en Democratie".

Op 11 mei hield het bestuur een bijeenkomst met de leden van de Eerste Kamerfractie en de Statenfracties; het lid der Eerste Kamerfractie de heer mr.J.de Wilde sprak er over program- en afspiegelingscolleges.

Op 21 juni kwamen bestuur en voorzitters der Statenfracties wederom bijeen om de problematiek van de kandidering voor de Staten te bezien.

"Vrijheid en Democratie" van 28 september werd een samenvatting gepubliceerd van een interim-rapport over de eisen waaraan een staten- of raadslid moet voldoen. Het bestuur had naar aanleiding van het feit dat deze problematiek in de jaarvergadering 1972 aan de orde kwam een drietal discussiegroepen ingesteld onder voorzitterschap van resp. mevrouw A.A.Kingma-Voorthuijsen te Den Helder en de heren A.A.Rijstenbil te St.Philipsland en ir.H.W.F.C.Donkersloot te Lochem, door wie het rapport werd opgesteld.

Door de goede zorgen van de heer J.Koppenaar, daarbij terzijde gestaan door de heer H.G.van Zwijndregt, verscheen het maandblad der Vereniging "Provincie en Gemeente" geregeld en konden de vragen, gesteld aan het bureau voor Provincie- en Gemeentepolitiek prompt worden beantwoord.

mr.F.Korthals Altes,
algemeen secretaris.

mr.M.M.F.van Everdingen,
secretaresse.

Ieder jaar eindigt de ondergetekende met een welgemeend woord van dank aan de staf en de medewerkers van het algemeen secretariaat. Daartoe was elk jaar ook alle reden. Het jaar 1973 heeft door de voortdurende ledenaanwas zoveel van staf en medewerkers gevraagd dat een dankwoord te kort moet schieten en het noemen van enkele namen te kort zou doen aan alle anderen. De inzet van een ieder was meer dan volledig. Het zou niet mogelijk zijn geweest de ledenaanwas bij te houden zonder geautomatiseerde administratie. Ook de computer dient tijdig gevoed te worden wil zij kunnen werken. In 1973 was het voedsel voor deze apparatuur zo overvloedig dat andere werkzaamheden veelal op zich moesten laten wachten. Dat geeft extra moeilijkheden voor diegenen die met dat andere werk belast zijn en toch - vanwege de talloze aanmeldingen van nieuwe leden per telefoon en per post - de noodzaak zien die andere werkzaamheden te laten liggen ter wille van de afhandeling van nieuwe leden.

waalf maanden oogsten zal zelfs de meeste landbouwers wat zwaar op de maag komen te liggen. Dank zij de inspanning van allen in het Thorbeckehuis aan de Koninginnegracht 57 is er 365 dagen lang - en een aantal nachten na televisie-uitzendingen - onafgebroken geoogst.

mr.F.Korthals Altes,
algemeen secretaris.